

NEJVĚTŠÍ

DOBYVATELÉ A VOJEVŮDCI

VLADIMÍR LIŠKA

NEJVĚTŠÍ
**DOBYVATELÉ
A VOJEVŮDCI**

VLADIMÍR LIŠKA

Copyright © Vladimír Liška, 2016
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © Vladimír Liška, 2016
Redakční úprava Miroslav Kozák
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2016
shop@alpress.cz
První elektronické vydání v českém jazyce

ISBN 978-80-7543-353-4 (pdf)

Obsah

Prolog 7

Kapitola 1

Pán světa Alexandr Makedonský 11

Kapitola 2

Postrach Říma Hannibal 23

Kapitola 3

Zrazený diktátor Gaius Julius Caesar 41

Kapitola 4

Démon moci Attila 57

Kapitola 5

Stepní vlk Čingischán 71

Kapitola 6

Ve znamení kalicha Jan Žižka z Trocnova 81

Kapitola 7

Dobytel Cařihradu Mehmed II. 99

Kapitola 8

Papežský intrikán Cesare Borgia 107

Kapitola 9

Sázka na jednu kartu Hernando Cortez 117

Kapitola 10

Muž posedlý zlatem Francisco Pizarro 131

Kapitola 11

Pod pirátskou vlajkou Francis Drake 145

Kapitola 12

Muž, který věřil hvězdám Albrecht z Valdštejna 157

Kapitola 13

Ve stínu půlměsíce Evžen Savojský 177

Kapitola 14

Génus taktiky Alexandr Vasiljevič Suvorov 187

Kapitola 15

Od Slavkova po Waterloo Napoleon Bonaparte 199

Kapitola 16

Vojevůdce každým coulem Václav Radecký z Radče 213

Epilog 223

Přehled použitých pramenů a literatury 227

Prolog

Války byly odjakživa důležitým civilizačním fenoménem, o němž se dá s jistotou říci, že patřil a stále patří mezi významné hybné síly dějinného vývoje. Sledujeme-li dějiny válečných konfliktů, je zcela zřejmé, že jejich povaha byla vždy dvojí: dobytvačná a obranná. Ale motivace k válkám vycházela z různých příčin – politických, ideologických, ekonomických i sociálních –, jež většinou jako jejich spouštěč působily ve vzájemné provázanosti.

Čas od času se objevily významné osobnosti, které byly nejen strůjci, ale i jakýmsi manažery válek. Zapsaly se do dějin lidstva svými vizemi, dobytvačnými choutkami, snahami po rozšíření vlastní moci nebo jen tím, že sloužily těm, kdo těmito vlastnostmi disponovali – vládcům, kteří chtěli násilím měnit svět. Někdy se to dokonce podařilo, i když takový úspěch byl většinou jen dočasný, neboť po nich přišli jiní vládcové, válečníci a dobytvaelé, kteří opět měnili běh věcí.

Ale takový už byl vývoj naší civilizace a na podstatě válek v zájmu moci, peněz a bohatství se v zásadě dodnes nic nezměnilo. Pouze jejich formy se modernizovaly v důsledku toho, čemu říkáme pokrok. Existovaly však někdy pokrokové války? Nebo snad máme k dispozici pokrokové zbraně? Aniž na tyto dvě otázky odpovíme, pravda nejspíš bude, že pokrok je vždy dvousečný. V zájmu pokroku to-

tiž člověk může konat dobro i zlo. Dějiny jsou takových příkladů plné.

Jedno však zůstává neměnné: totiž fakt, že centrem tohoto problematického dobra a zla byl a je člověk nebo masy lidí – ať už jde o národy, různá náboženská a potažmo ideologická uskupení, či politikou a ekonomikou motivované mocenské bloky. A pak je zde nezanedbatelná role významných jedinců, kteří se dokázali prosadit do centra dění a ovlivňovat svými činy svět.

Kategorie vojevůdců a dobytých je pouze jednou zvláštní skupinou těchto výjimečných lidí, kteří se snažili měnit svět. Skupinou určitě jedinečnou, snad i svým způsobem vzácnou, jejichž negativní či pozitivní hodnocení je dnes ponecháváno historikům a možná ještě filozofům či politologům. Ale osudy těchto výjimečných lidí jsou každopádně fascinující, neboť dokázali své životy zasvětit něčemu, co lze označit za nadprůměrné a velké, i když ne vždy zároveň mravně odůvodnitelné. Jsou to lidé velkých rozporů a kontroverzí, jež se promítají i do jejich soudobých historických hodnocení.

Ptáme-li se, proč nás i dnes životní příběhy významných vojevůdců a dobytých tak fascinují, je tomu tak možná proto, že právě oni představují kus každého z nás, neboť člověk je stále náchylný ke konání dobra i zla tak, jak tomu bylo před staletími; navíc je v jejich životech ukryté to, co lze pejorativně nazvat adrenalinem. To však nic nemění na faktu, že jejich role v lidských dějinách zůstává u většiny z nich sporná a čtenář si může při četbě této knihy vybrat, kdo, jak a proč reprezentoval více dobra nebo zla. Má to jen jednu podmínku: najít tu správnou odpověď.

Kapitola 1

Pán světa
Alexandr Makedonský

(356—323 př. n. l.)

Alexandr Makedonský je mnohými historiky dodnes považován za největšího vojevůdce a dobyvatele všech dob. I když zemřel ve věku pouhých dvaatřiceti let, dobytím Persie dokázal vytvořit jednu z největších říší starověku, která sahala od Řecka přes Malou Asii až k hranicím Indie. Během svého života tento geniální válečník neprohrál jedinou bitvu, až na tu poslední, kterou byl jeho marný boj se smrtí, kdy ho nakonec zahubily vysoké horečky spojené pravděpodobně s malárií.

Alexandr na makedonský trůn nastoupil za velice tragických okolností. V roce 336 př. n. l. byl jeho otec Filip II. Makedonský (382–336 př. n. l.) při svatební hostině své dcery Kleopatry zavražděn jedním ze svých osobních strážců a někdejším Kleopatřiným milencem Pausaniem. Vypadalo to na pomstu ze zhrzené lásky, ale historikové se kloní k názoru, že v pozadí tohoto zločinu stála část makedonské aristokracie s Filipovou čtvrtou manželkou Olympiadou, která si přála, aby se její syn Alexandr ujal vlády namísto otce.

Olympiadu totiž Filip II. zapudil a v roce 337 př. n. l. se znovu (již popáté) oženil s Kleopatrou Euridikou, která jako jediná z Filipových dosavadních žen pocházela z makedonského rodu, zatímco ostatní včetně Olympiady byly cizinky. Alexandrovi v té době bylo už devatenáct let a otcovu no-

vou svatbu těžce nesl. Čtyřicetiletý Filip II. navíc mohl vládnout ještě dlouho a syn, kterého otci porodila jeho nová manželka, se jednou mohl stát novým makedonským králem místo Alexandra.

Olympias i Alexandr tedy měli dostatečný motiv k násilnému odstranění Filipa. Ale motiv ke královi vraždě měla i makedonská aristokracie. Filip II. si pár let předtím vítěznou bitvou u Chaironeie (338 př. n. l.) podmanil celé Řecko a toto vítězství mu stoupl do hlavy. Byl rozhodnutý stát se samovládcem a hodlal makedonskou šlechtu zkrátit na jejích právech a upřít jí i podíl na moci, i když to byla právě ona, kdo se nejvíce zasloužil o jeho vítězství nad Řeky.

Ale jak to bylo doopravdy, o tom se historikové dodnes dohadují. Králův vrah byl totiž na místě ubit vojáky, možná právě proto, aby nemohl promluvit, kdo ho k atentátu najal. Stejně tak je však možné, že jednal zcela sám a žádné další komplice neměl.

Provolání Alexandra novým makedonským panovníkem však proběhlo bez komplikací, což opět nepřímo svědčí o tom, že změna na trůně se předem připravovala. Ale zda byl do otcovy vraždy skutečně zapleten, zůstává neobjasněno. Po Filipově pohřbu totiž nařídil další vyšetřování, jemuž posléze padli za oběť další Pausanioví údajní komplicové.

Otázkou však zůstává, zda jimi skutečně byli, neboť čirou náhodou šlo o urozené osoby, které patřily k Alexandrovým mocenským protivníkům. Mezi nimi byl například i Alexandrův bratranec Amyntas nebo strýc Filipovy páté manželky Attalos, který Alexandra a jeho matku obviňoval ze zosnování mocenského převratu. Jejich popravami Alexandr dokázal, že je připraven jednat rázně a bez skrupulí s každým, kdo by jakkoli zpochybňoval jeho královský majestát.

Od chvíle, kdy se Makedonie Filipovými výboji zmocnila celého Řecka, stál i před Alexandrem důležitý úkol, který jeho otec už nestihl dokončit. Filip II. a shromáždění řeckých měst (tzv. Korintský spolek) se totiž v roce 337 př. n. l. dohodli, že zahájí společnou válku proti Persii pod zámin-

kou osvobození maloasijských měst, kde žily početné řecké komunity.

Peršané patřili k letitým úhlavním protivníkům Řeků. Před sto padesáti lety se pokusili Řecko zotročit a připojit ke své asijské říši (490–449 př. n. l.). Řekové však nakonec svou svobodu uhájili, a když už byla jejich vojenská i námořní převaha zjevná, Peršané s nimi v roce 449 př. n. l. uzavřeli v Súzách konečně mír (tzv. Kalliův mír, podle athénského vyslance Kallia, který ho přijel do Súz potvrdit). Maloasijské městské státy, kde žila spousta Řeků, však zůstaly nadále pod perskou nadvládou.

Ale když se v Řecku dozvěděli, že byl Filip II. Makedonský zavražděn, některé tamní městské státy odmítly novému makedonskému králi poslušnost, a Théby dokonce Alexandra za nového panovníka nechtěly uznat. Hrozilo povstání, které však bylo rychle a tvrdě potlačeno. Théby nechal Alexandr srovnat se zemí a jejich obyvatelstvo prodal do otroctví. Tím opět obnovil jednotu Řecka pod makedonskou hegemonií a nyní mohl konečně pomýšlet na vojenské tažení proti perské říši, kde vládl král Dareios III. (380–330 př. n. l.).

V roce 334 př. n. l. shromáždil Alexandr své pětáctititisí-cové vojsko v Amfipoli u thráckého pobřeží a zamířil k Helespontu. Odtud se jeho armáda přeplavila na sto šedesáti válečných lodích do Malé Asie, kde v bitvě u řeky Granik porazila spojené předsunuté oddíly perských satrapů (královských místodržících) a poté přistoupila k postupnému osvobozování maloasijských městských států. V nich je většina řeckých obyvatel vítala jako osvoboditele.

Následujícího roku (333 př. n. l.) se Alexandr Makedonský rozhodl dobýt Sýrii, ale když se jeho vojsko připravovalo k průchodu soutěskami v pohoří Taurus, makedonský vojévůdce najednou zjistil, že má v týlu perskou armádu, v jejímž čele stál sám perský král Dareios III.

Poblíž městečka Issos se Alexandrovi podařilo útokem své falangy a těžkého jezdeckva vnést do nepřátelského voj-

ska zmatek a Peršané začali v panice z bojiště utíkat. Uprchl i král Dareios III., který poté Alexandrovi nabídl jednání o míru. Ale makedonský král tuto nabídku sebevědomě odmítl a žádal bezpodmínečnou kapitulaci. To však Dareios odmítl a válka pokračovala.

Alexandrovo vítězství u Issu proti mnohonásobné přesile bylo velmi cenné, neboť mu otevřelo cestu k dobytí celého východního Středomoří včetně Egypta. Tam ho místní obyvatelstvo vítalo jako zachránce od perské nadvlády (i zde totiž žilo hodně Řeků) a Alexandr byl egyptským kněžstvem slavnostně vyhlášen králem Horního i Dolního Egypta. Kněží Amonova chrámu mu zároveň předpověděli, že se stane vládcem světa.

Nádhera Egypta, pyramidy a velkolepé chrámy této starodávné civilizace makedonského krále okouzly. Zároveň si uvědomoval, že nyní si musí dobytá území zajistit a jmenovat do nich schopné správce, kteří by zde šířili řecké zvyky, kulturu i způsob života. Tím zahájil proces, který vešel později do dějin jako helénizace východního Středomoří.

Ale válka s Persií ještě rozhodnutá nebyla, a tak v roce 331 př. n. l. vytáhl z Egypta přes Sýrii do Mezopotámie. Peršané mezitím zmobilizovali obrovské vojsko a vše nasvědčovalo tomu, že početně mnohem slabší řecko-makedonská armáda je tentokrát odsouzena k porážce. Proti dvěma stům tisícům Peršanů a jejich dvěma stovkám bojových vozů stálo Alexandrových čtyřicet tisíc pěších vojáků a sedm tisíc jezdců. Převaha Peršanů tedy byla téměř 5 : 1. I když byl protivník v převaze, rozhodl se Alexandr zaútočit přímo na střed jeho vojska. Uprostřed řecko-makedonské armády stáli pěšáci a těžkooděnci, po stranách jezdeckvo, které mělo v nutném případě zabránit obklíčení a krylo lukostřelce. Do týla pak Alexandr soustředil silnou zálohu těžkooděnců.

Dareios III. zareagoval mohutným protiútokem svých bojových vozů a těžkého jezdeckva, který vedl na pravé křídlo Řeků s cílem zastavit jejich pěchotu a poté Alexandrovo

vojsko obklíčit. Perský král předpokládal, že bojové vozy vnesou do řeckých řad zmatek a jeho jezdeckvo pak Řeky snadno dorazí. Ale Alexandr reagoval jinak, než perský panovník a jeho generálové předpokládali.

Ve chvíli, kdy Dareios proti bránícím se Řekům poslal další stovku bojových vozů, aby prorazily dosud odolávající přední nepřátelské linie, Alexandr vydal rozkaz svým kopiníkům, aby své těžké oštěpy namířily na přijíždějící Dareiovy bojové vozy. Jejich hustá smršť způsobila mezi perskými vozataji chaos. Mnozí padali na zem mrtví a jejich splašení koně se rozutíkali na všechny strany. Zbýlé perské bojové vozy projely širokou průrvou, kterou v předních liniích vytvořila řecká pěchota, za jejímiž zády Peršany dobíjela makedonská záloha. Dareios III. zpozoroval, že hlavní boj se přesouvá na Alexandrovo pravé křídlo, kde Řekové podle jeho soudu už mleli z posledního, a rozkázal svým jízdním oddílům, aby protivníkovu armádu ve dvou vlnách obklíčily. Tím v přední části perského vojska vznikla trhlinka, která byla nebezpečně blízko místa, kde se nacházel sám Dareios.

Jakmile to Alexandr zpozoroval, s oddíly svých elitních jezdců se přímo proti perskému králi vrhl na zteč. Tím ovšem oslabil střed řeckých linií, kterým Dareiova královská garda a jízda snadno pronikla, ale místo toho, aby zaútočili na oslabený střed a levé křídlo Alexandrova vojska, vrhli se Peršané do jeho týlu, kde začali drancovat základní tábor Řeků.

Dareios III. mezitím začal na svém královském voze prchat z bojiště. Perský panovník se vyděsil, když spatřil Alexandra s jeho jízdou tak blízko, a ztratil nervy.

Když si velitelé perské armády všimli, že jejich král z bitvy utíká, dali svým oddílům rozkaz k ústupu. Ty, co drancovali Alexandrův základní tábor, však ponechali jejich osudu a Řekové je takřka beze zbytku pobili. Pro Dareia III. to byla katastrofa. Alexandrovy jízdní jednotky se okamžitě pustily do pronásledování ustupujícího protivníka a pobíjely Per-

šany až do chvíle, kdy už jejich koně vyčerpáním nemohli běžet dál. Podle některých dochovaných zpráv zůstalo na bojišti ležet kolem 100 000 Peršanů, zatímco Řekové ztratili pouhých 5000 mužů. Dareios III. se ještě pokusil o shromáždění nové armády, ale nakonec dal dohromady už jen přes 30 000 pěších a 3000 jezdců, což bylo proti vítězné Alexandrově armádě málo.

Alexandr Makedonský nejprve vtáhl do Babylonu, kde svým unaveným vojákům a důstojníkům dopřál kýžený odpočinek. Pak se obrátil do Súz a nakonec vstoupil do Persepole, královského centra perské říše, kde nechal vyplenit Dareiův palác a zbořit městské hradby.

Pro obyvatele většiny porobených národů byl nyní Alexandr hrdinou a osvoboditelem, a dokonce i Peršané mu vzdávali hold jako novému vladaři. Ale perský král byl stále naživu a na útěku, což představovalo nebezpečí, že svou moc nad perskou říší nebude moci Alexandr Makedonský definitivně zajistit. Proto se na počátku roku 330 př. n. l. rozhodl, že se svou armádou bude v tažení na východ pokračovat a půjde po stopách poraženého Dareia tak dlouho, dokud ho nechytí, neboť se dozvěděl, že perský panovník uprchl na severovýchod, kde se snaží shromáždit nové vojsko.

Dareia III. na útěku doprovázeli dva jeho nejmocnější generálové Bessos a Nabarzanés. Když se doslechli, že je Alexandr pronásleduje, rozhodli se perského krále zajmout a uvěznit. Úctu k němu už dávno ztratili, byl to pro ně jen zbabělec, který však mohl vládu předat jim. K tomu se ho nyní zřejmě snažili donutit, ale zda to Dareios nakonec udělal, není jisté. V každém případě však byl těm, kdo ho tak hanebně zradili, v dané chvíli nepohodlný, a tak se oba perští generálové rozhodli, že se ho zbaví. Ale Alexandr už věděl, kde se král nachází, a rozhodl se jeho ustupující karavanu dostihnout – což se mu nakonec podařilo. V jednom z vozů pak našel tělo zavražděného Dareia III., které zabalil do svého pláště a poté ho nechal dopravit do Persepole. Tam

svému mrtvému protivníkovi vystrojil pohřeb se všemi královskými poctami.

Nakonec Alexandr dostihl i zrádného Nabarzanése a nechal ho bez milosti popravit. Druhý Dareiův vrah Běssos dopadl podobně. Když jeho vlastní vojáci zjistili, že se i on podílel na panovníkově vraždě, jako zrádce ho postavili před soud a po vynesení hrdelního trestu mu usekli hlavu.

Alexandr Makedonský pak ve svých výbojích pokračoval. Nyní byl králem Egypta, Persie, dobyl Baktrii, Parthii, Afghánistán a dostal se až k hranicím Indie. Ale řeční vojáci už začínali mít útrap z dlouhých pochodů a bojů plné zuby. Z Řecka byli už osm let pryč a toužili vrátit se domů. Také někteří důstojníci začínali Alexandra kritizovat za to, že přejímá stále více perských zvyků a začíná se chovat jako orientální despota. Když se navíc oženil s dcerou jednoho místního vládce Roxanou, jejímuž kouzlu propadl, měli toho všichni právě dost. Intrikami se chystali Alexandra zbavit a vrátit se do Řecka.

Ale komplot byl vyzrazen a makedonský král pochopil, že bez podpory svých přátel a spolubojovníků se neobejde. Proto se opět postavil do čela řeckého vojska, překročil vysoké hory a dorazil do Indie, kde za řekou Indus porazil vládce západní Indie Póra. Všude zakládal nové kolonie i osady, ale když se chtěl zmocnit údolí Gangu, vyčerpaní vojáci už odmítali jít dál.

Alexandr se snažil potlačit jejich opozici těmi nejkrutějšími opatřeními. Tak zahynul i jeho starý spolubojovník Parmenion, který se vyznamenal v bitvě u Gaugamel, popraven byl i velitel Alexandrový jízdy Filotas a při jedné hostině podnapilý Alexandr zabil i svého přítele Kleita za to, že projevily nelibost nad tím, jak makedonský král příliš přeje poraženým Peršanům.

V roce 326 př. n. l. se Alexandr z Indie začal stahovat. Jedna část jeho vojska se přepravovala podél Perského zálivu na lodích, druhá pochodovala přes poušť k Babylonu. Ale opozice řeckých vojáků proti jeho východní politice,

kdy se Alexandr snažil smiřovat a sjednocovat Řeky, Makedonce a Peršany (například i uzavíráním sňatků), neustále narůstala, až v roce 324 př. n. l. eskalovala ve vojenské povstání. Makedonský král ho však tvrdě potlačil, třináct jeho předáků nechal popravit a po této zkušenosti začal svou novou armádu budovat především z Peršanů, kteří k němu byli mnohem loajálnější než Řekové.

Na začátku roku 323 př. n. l. vypracoval Alexandr plán na dobytí Arábie, ale už ho nestihl uskutečnit. Dne 10. června téhož roku v Babylonu ve svých dvaatřiceti letech zemřel.

Obří katafalk v podobě řeckého chrámu táhlo čtyřiašedesát koní a uvnitř spočívala zlatá rakev s Alexandrovými nabalzamovanými ostatky. Cesta Asií trvala dlouho, až pohřební průvod po 1600 kilometrech dorazil do egyptské Alexandrie, kterou tu v roce 330 př. n. l. makedonský král založil. Zde byl uložen do nádherné hrobky, která dosud nebyla nalezena. Možná byla během následujících tisíciletí nenávratně zničena, možná někde její zbytky existují dodnes a čekají na svého objevitele.

Po Alexandrově smrti se jeho obrovitá říše rozpadla na několik částí a vlády nad nimi se ujali makedonští generálové, kteří založili své vlastní panovnické dynastie, ať už šlo o Seleukovce v Sýrii, nebo Ptolemaiovce v Egyptě. Alexandr Makedonský na dobytých územích založil asi sedmdesát nových měst, která sloužila buď jako jeho vojenské pevnosti, nebo jako centra obchodu či řecké kultury a vzdělanosti. On sám byl velice vzdělaný muž (jeho učitelem a vychovatelem byl filozof Aristoteles) a vedle válečného umění se zabýval také zoologií, botanikou, lékařstvím a astrologií.

Časem se z egyptské Alexandrie, kde spočinul ke svému poslednímu odpočinku, stalo centrum tehdejší vzdělanosti a velká alexandrijská knihovna ve svých útrobách skrývala svitky z nejrůznějších oborů starověkého lidského vědění. Díky Alexandrovi Makedonskému, který získal přídomek Veliký, se tehdejší helénistický svět nakonec v roce 190

př. n. l. spojil se světem římským a obě tyto kultury položily základy naší západní civilizace.

Kapitola 2

Postrach Říma Hannibal

(247–183 př. n. l.)

Ještě mu nebylo ani deset let, když ho jeho otec, kartagin-
ský velmož a vojevůdce Hamilkar, v roce 237 př. n. l. vzal
i s dalšími dvěma bratry na válečnou výpravu do Hispánie.
Ten sotva desetiletý chlapec se jmenoval Hannibal a tehdy
ještě nikdo netušil, že se z něj v budoucnu stane vynika-
jící vojevůdce, který se pokusí římskou republiku zničit. Za-
tím však bylo cílem Kartáginců dobytí dalších hispánských
území s bohatými nalezišti mědi a stříbra.

Stříbro Kartáginci nutně potřebovali, museli totiž splácet
římské republice vysoké válečné náhrady, které jim Římané
nadiktovali před čtyřmi roky, kdy první válka mezi severo-
africkým Kartágem a Římem skončila Hamilkarovou poráž-
kou v námořní bitvě u Aegatských ostrovů poblíž Sicílie.
Kartágo muselo omezit své obchodní aktivity ve Středomoří,
ztratilo Sicílii a některé další středomořské výspy (Korsiku
a Sardinii) nacházející se v blízkosti římského území. Záro-
veň bylo donuceno platit válečné kontribuce za mír, které
jim Římané nadiktovali.

Byla to směla, že Kartágo tuto první válku prohrálo, Řím
tehdy ještě nebyl tak silný, a kdyby kartaginská Velká rada
Hamilkarovi včas poslala posily, vše mohlo dopadnout ji-
nak. Teď už se nedalo nic dělat, pozemní kartaginská voj-
ska však nakonec zůstala téměř nedotčená a tuto vojenskou
sílu nyní mohl Hamilkar využít v oblasti nacházející se do-

sud mimo přímý vliv římské moci – tedy v Hispánii. V Kartágu sice bylo hodně těch, kdo si nepřáli Řím dráždit, ale Hispánie zatím ležela stranou římského dosahu a zdejší domorodé kmeny nebylo těžké si podrobit, rozšířit kartaginský vliv na tuto západní výspu Evropy a přelstít Římany přesvědčené o tom, že je celé Středomoří už jejich. Ale jednou měl přijít den, kdy Kartágo Římu svou porážku oplatí; Hamilkar v sobě živil tuto naději i nenávist vůči Římanům a vedl k tomu i své syny.

Hannibalovi už odmalička jeho otec vštěpoval myšlenku, že Řím je největším nepřítelem jeho národa a pokud to bude chtít někam jednou dotáhnout, vždy bude narážet na nenasytnou rozpínavost římské republiky. Nad svými bratry Hasdrubalem a Magem v bojovém výcviku vynikal svou učenlivostí. Brzy proslul jezdeckým uměním a také se skvěle dokázal ohánět mečem. Při tažení do Hispánie se zajímal o strategii a taktiku kartaginského vojska, které se v letech 237–229 př. n. l. ve válkách s hispánskými kmeny zmocnilo značné části jejich území až na sever k řece Ebro. Kartaginské obchodní lodě začaly do severní Afriky dovážet měď a stříbro a do roku 231 př. n. l. se podařilo uhradit válečné kontribuce, které Kartágincům uložili vítězní Římané.

Moc Kartága opět rostla, ale v roce 229 př. n. l. při vojenském tažení proti hispánskému kmeni Oretanů Hamilkar v boji zahynul. Hannibal, který mezitím dospěl v osmnáctiletého mladíka, se novým vrchním velitelem kartaginské armády nestal a místo Hamilkara byl do jejího čela jmenován jeho zeť, který se jmenoval stejně jako mladší Hannibalův bratr – Hasdrubal – a rovněž patřil k předním kartaginským exponentům protiřímské politiky. Záhy se zasloužil o založení přístavního města Nové Kartágo, jež se stalo centrem kartaginské moci v Hispánii.

Úspěchy invazní Hasdrubalovy armády však tentokrát už neunikly pozornosti Říma. Přibývaly zprávy o tom, že Kartágo buduje silnou pozemní armádu, s níž si Hasdrubal hodlá podrobit i ty hispánské kmeny, jež dlouhodobě obchodovaly

s Římany. Něco takového však už Řím nehodlal tolerovat a v roce 237 př. n. l. vyslal k Hasdrubalovi poselstvo, které mělo zjistit stav věcí a pokusit se s kartaginským vojevůdcem uzavřít dohodu o rozdělení sfér mocenského vlivu v Hispánii. K té skutečně došlo a hraniční čarou se stala řeka Ebro. Na sever od ní měla být zájmová sféra Říma, na jih Kartága.

Ve skutečnosti tuto dohodu ani jedna strana nebrala příliš vážně a Římané i Kartáginci pokračovali ve zbrojení. Pro Řím to bylo mnohem komplikovanější, neboť na severu Apeninského poloostrova vedl válku s tamními galskými (keltskými) kmeny. V ní nakonec Římané zvítězili a vytlačili protivníka za Alpy. Galští osadníci, kteří zůstali, se pak stali porobenými obyvateli nové římské provincie – Předalpské Galie.

Do Říma však v roce 221 př. n. l. dorazila nečekaná zpráva o tom, že je Hasdrubal mrtev, neboť ho při lovu zavraždil nájemný hispánský zabiják. Nikdo však v Římě nevěděl, co bude dál, neboť vrchním velením nad kartaginskou armádou v Hispánii se stal pětadvacetiletý Hannibal, o němž bylo známo, že patří k nesmiřitelným protivníkům římské republiky. Panovaly obavy, že před lety stvrzenou úmluvu o rozdělení sfér mocenského vlivu nebude ochotný dodržovat, neboť už tenkrát se stavěl proti ní.

Od roku 231 př. n. l. Řím udržoval přátelské obchodní i politické svazky s pořímským iberským městem Saguntum, a i když se nacházelo na území pod kartaginským vlivem, Hasdrubal tyto kontakty Sagunta s Římem toleroval. Ale Hannibal nyní toto pořímské město ve svém týlu nechtěl, neboť podle něj představovalo stálou hrozbu tím, že mnoho Saguntanů podporovalo spojenectví s Římany. Pro Řím zase bylo Saguntum něco jako jejich pátá kolona v oblasti kontrolované kartaginskými vojsky. Když vlivem kartaginské propagandy v Saguntu propukly protiřímské nepokoje organizované hispánským obyvatelstvem proti římským osadníkům, došlo k jejich krvavému potlačení a vzbouřenci se museli na příkaz římských vítězů z města vystěhovat. Vy-

hnanci se nakonec uchýlili ke kmeni Torboletů, odkud vyslali posly k Hannibalovi, aby jim pomohl k návratu.

V Saguntu teď římsí osadníci žádali Řím o pomoc, neboť vyhnané hispánské obyvatelstvo podporované Hannibalem městu hrozilo válkou. Řím proto k novému kartaginskému vojevůdci vyslal poselstvo se žádostí, aby stejně jako Hasdrubal respektoval autonomní postavení Sagunta a do vzniklé krize se nevměšoval. Ale Hannibal takový požadavek odmítl. Další události na sebe dlouho nenechaly čekat. V roce 219 př. n. l. Hannibal Saguntum oblehl a po osmi měsících dobyl. Marně se jeho obyvatelé dožadovali římské pomoci. Ta nepřišla a Řím se omezil pouze na protestní nóty, což Hannibal vyhodnotil jako projev římské slabosti.

V roce 218 př. n. l. se dopustil nové provokace, když se svou armádou překročil řeku Ebro a zamířil s ní na sever. Nyní už šlo o zjevné porušení dohody, kterou Řím před lety uzavřel s Hasdrubalem, a Hannibal svým postupem dokládal, že je rozhodnutý rozšířit kartaginské državy v Hispánii na úkor území spadajících do sféry římského mocenského vlivu.

Tentokrát poselstvo Římanů zamířilo přímo do Kartága, kde se pro porušení mírových dohod dožadovalo Hannibalova vydání. Měl se za to v Římě zodpovídat, ale vedoucí kartaginští činitelé na něco takového odmítli přistoupit s odůvodněním, že Řím nemá právo vměšovat se do vnitřních záležitostí Kartága, natož požadovat vydávání kartaginských občanů. Mise skončila neúspěchem a Řím vzápětí Kartágu vyhlásil válku – tedy tu válku, na kterou kdysi Hannibalův otec tak toužebně čekal, ale už se jí nedočkal. Jeho syn však byl pevně rozhodnutý vrátit Římu porážku, kterou jako šestiletý chlapec zažil a nikdy nezapomněl na to, jak tehdy viděl svého otce poprvé a naposledy hořce plakat. Pro Hannibala nastal čas odplaty.

Válečný plán Římanů byl na první pohled celkem jednoduchý. Jedna část jejich armády se měla ze Sicílie vylodit v severní Africe, oblehnout a dobýt Kartágo. Tím by byl

Hannibal odříznutý od své hlavní základny, která ho zásobovala vojáky, zbraněmi i potravinami. Zůstal by izolovaný v Hispánii, kde ho měla zničit druhá část římské armády, která se pod velením prokonzula Publia Cornelia Scipiona chystala vylodit v Massilii (dnešní Marseille), zaútočit na kartaginské vojenské síly a dobýt jejich hispánské mocenské centrum Nové Kartágo.

Sice to byl ambiciózní plán, ale Řím riskoval boj na dvou od sebe vzdálených frontách: v Hispánii a severní Africe. Římané však byli přesvědčení o úspěchu, vždyť podle nich měla tato válka Kartágu přinést jedině pohromu: buď Kartáginci ztratí Hispánii tím, že Hannibal odpluje chránit ohrožené Kartágo, nebo v Hispánii zůstane a v tom případě Kartágo padne. Hannibal se tedy bude muset rozhodnout, jakému řešení dá přednost. A kdyby se Scipionovi v Hispánii podařilo hned na začátku zvítězit, osud Kartága by byl zpečetěn legiemi římského konzula Sempronia, které se měly vylodit v severní Africe. Bez Hannibalovy pomoci by totiž Kartágo nemělo šanci se proti římské armádě dlouhodoběji udržet.

Plán to byl jistě pozoruhodný a logicky zdůvodnitelný, ale Římané podcenili bojovou sílu protivníka i Hannibalovy vojevůdcovské schopnosti. Navíc předpokládali, že se Kartáginci budou pouze bránit a že Hannibal navíc nemůže být současně na dvou tak vzdálených místech, kam se chystali udeřit. V těchto předpokladech se však mýlili. Hannibal totiž z této ošemetné situace našel východisko. Rozhodl se, že nezůstane ani v Hispánii, ale ani se nepřeploví k obraně Kartága do severní Afriky. Na příchod Římanů do Hispánie nehodlal čekat, natož aby před nimi uprchl do své ohrožené domoviny. Kartaginský vojevůdce byl připravený provést velký úder přímo do srdce římské republiky. Hodlal obejít severně Scipionovo vojsko a napadnout římskou republiku na Apeninském poloostrově. Ale ne z moře, jak by to Římané čekali, ale pochodem přes Alpské průsmyky! Pak na ně udeří v Předalpské Galii a tamní porobené keltské i et-

ruské kmeny se k němu jistě přidají, vždyť jeho invaze pro ně bude příslibem svobody.

Konzul Sempronius zatím na Sicílii vyčkával pro případ, že by se Hannibal rozhodl napadnout římskou republiku úderem z moře. Zároveň čekal na to, zda se Scipionovi podaří v Hispánii na Hannibala zaútočit a vázat tam jeho vojenské síly. Teprve pak mělo dojít k invazi římského loďstva do severní Afriky proti nechráněnému Kartágu. Ale zatímco se římské legie pod Scipionovým velením z Massalie pomalu blížily k Hispánii, Hannibal v roce 218 př. n. l. uskutečnil manévř, kterým se obloukem přes Galii (dnešní Francii) Římanům vyhnul. Do cesty bažinatým terénem se mu sice postavily některé místní galské kmeny, ale dobře vycvičení Kartáginci je lehce odrazili.

Když se Scipio o nečekaném Hannibalově manévru dozvěděl, byl zmatený. Má se držet svého původního záměru a napadnout v Hispánii Nové Kartágo, nebo bude snadnější Hannibala dohonit a donutit k rozhodujícímu střetnutí? Problém byl v tom, že Scipio nevěděl, kde přesně se Hannibalovo šedesátitisícové vojsko nachází, a tak vyslal jízdní oddíly, které ho měly vypátrat. Ty se nakonec dostaly do střetu s krycími oddíly Kartáginců a po krvavém boji se stáhly zpět, aby podaly Scipionovi zprávu, že se Hannibal blíží k Alpám.

Scipio ztratil drahocenný čas a nyní mu došlo, že se nepřítel pokusí přes hory proniknout přímo do Pádské nížiny. Když poznal, že už Hannibala nedostihne, zpanikařil. Nakonec rozhodl, že se s polovinou svých legií vrátí po moři zpět do Itálie, aby mohl Řím včas informovat o hrozícím nebezpečí. Kdyby se totiž v Předalpské Galii podařilo Hannibalovi vyvolat protirímské povstání, pak by mohl pochodovat přímo na Řím!

Scipio hrál o čas. Věděl, že pochodem přes Alpy ztratí protivník mnoho mužů a zbytek jeho vojska bude vyčerpaný. Ale pokud zareagují Římané včas, nebude těžké kartaginské vetřelce zlikvidovat. Za této situace však nebylo možné in-